

۲۴۴۱۵۸۳

بِسْمِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تحلیل وضعیت حقوقی دریای خزر
در پرتوی کنوانسیون ۲۰۱۸ قزاقستان

www.ketab.ir

مؤلف

دکتر مینا قلیچ خان

(استاد دانشگاه و وکیل پایه یک دادگستری)

انتشارات چتر دانش

سرنشانه	قلیچ خان، مینا، ۱۳۶۷-
عنوان و نام پدیدآور	تحلیل وضعیت حقوقی دریای خزر در پرتوی کنوانسیون ۲۰۱۸ قزاقستان / مؤلف مینا قلیچ خان.
مشخصات نشر	تهران: چتر دانش، ۱۴۰۲.
مشخصات ظاهری	۱۹۴ ص.
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۴۱۰-۶۴۹-۸
وضعیت فهرست نویسی	فیبا
موضوع	کنوانسیون وضعیت حقوقی دریای خزر (۲۰۱۸ م) Convention on the legal status of the Caspian Sea (2018) کنوانسیون سازمان ملل متحد درباره حقوق دریاها (۱۹۸۲ م) United Nations Convention on the Law of the Sea (1982 December 10) حقوق دریاها -- دریای خزر، منطقه Law of the sea -- Caspian Sea Region رده بندی کنگره KZA۱۶۸۷/۵ رده بندی دیویی ۳۴۹/۴۵ شماره کتابشناسی ملی ۱۶۶۴۱۱ اطلاعات رکورد کتابشناسی : فیبا

نام کتاب	تحلیل وضعیت حقوقی دریای خزر در پرتوی کنوانسیون ۲۰۱۸ قزاقستان
ناشر	چتر دانش
مؤلف	مینا قلیچ خان
نوبت و سال چاپ	اول - ۱۴۰۲
شمارگان	۱۰۰
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۴۱۰-۶۴۹-۸
قیمت	۱۵۰۰۰۰ تومان

فروشگاه مرکزی: تهران، میدان انقلاب، خمینری جاوید (اردیبهشت شمالی)، پلاک ۸۸

تلفن مرکز پخش: ۶۶۴۹۲۳۲۷ - تلفن فروشگاه کتاب: ۶۶۴۰۲۳۵۳

پست الکترونیک: nashr.chatr@gmail.com

کلیه حقوق برای مؤلف و ناشر محفوظ است.

سخن ناشر

رشته‌ی حقوق با تمام شاخه‌ها و گرایش‌هایش، به‌منزله‌ی یکی از پرطرفدارترین رشته‌های دانشگاهی کشور، تعداد فراوانی از دانشجویان علوم انسانی را به‌خود جلب کرده است؛ دانشجویانی که پس از تحصیل، وارد عرصه‌ی خدمت شده و در مناصب و جایگاه‌های گوناگون به ایفای وظیفه مشغول می‌شوند.

منابعی که در دانشکده‌های حقوق، مبنای کار قرار گرفته و تحصیل دانشجویان بر مدار آن‌ها قرار دارد، در واقع، مجموعه‌ی کتب و جزواتی هستند که طی سالیان متمادی چنان‌که باید تغییر نیافته و خود را با تحولات و نیازهای زمانه هماهنگ نکرده‌اند.

این، درحالی است که نیاز مبرم دانش‌پژوهان به مجموعه‌های پربار و سودمند، امری انکارناپذیر است. به‌این‌ترتیب، ضرورت تدوین کتب غنی و ارزشمند برای رفع نیازهای علمی دانشجویان رشته‌ی حقوق و نیز رشته‌های متأثر از آن، باید بیش از گذشته مورد توجه قرار گیرد؛ کتاب‌هایی که روزآمدی محتوای آن‌ها از یک سو و تناسب آن‌ها با نیاز دانش‌پژوهان از سوی دیگر، مورد توجه و لحاظ ناشر و نویسنده، قرار گرفته باشد.

مؤسسه‌ی آموزش عالی آزاد چتردانش، در مقام مؤسسه‌ای پیشگام در امر نشر کتب آموزشی روزآمد و غنی، توانسته است گام‌های مؤثری در همراهی با دانشجویان رشته‌ی حقوق بردارد. این مؤسسه افتخار دارد که با بهره‌مندی از تجربیات فراوان خود و با رصد دقیق نیازهای علمی دانشجویان، به تولید آثاری همت گمارد که مهم‌ترین دستاورد آن‌ها، تسهیل آموزش و تسریع یادگیری پژوهندگان باشد. انتشارات چتر دانش امیدوار است با ارائه‌ی خدمات درخشان، شایستگی‌های خود را در این حوزه‌ی علمی بیش از پیش به منصه‌ی ظهور برساند.

فرزاد دانشور

مدیر مسئول انتشارات چتر دانش

فهرست

فصل نخست: مفاهیم ۹

- ۱۱ مبحث اول: مفاهیم
- ۱۱ گفتار اول: رژیم حقوقی دریاها
- ۱۴ گفتار دوم: مقایسه رژیم حقوقی دریاها با حقوق دریایی
- ۱۷ گفتار سوم: تبیین مفهوم رژیم حقوقی دریای خزر
- ۳۶ مبحث دوم: مفهوم تعهدات بین المللی
- ۳۶ گفتار اول: تعهدات انضمامی و اصلاحی بر معاهده
- ۳۷ گفتار دوم: پروتکل (تشریفات)
- ۳۸ گفتار سوم: لازم الاجرا شدن معاهده
- ۳۸ گفتار چهارم: توافقات حقوقی تشریفاتی چند جانبه (کنوانسیون‌ها)
- ۳۹ گفتار پنجم: توافقات بین المللی (دو جانبه)
- ۴۰ گفتار ششم: مفهوم کنوانسیون قزاقستان ۲۰۱۸ (دریای خزر)

فصل دوم: بررسی فلات قاره و کنوانسیون‌های بین المللی رژیم

حقوقی دریای خزر (تعیین فلات قاره و منابع دریای خزر) ۴۳

- ۴۵ مبحث اول: بررسی کلی جایگاه فلات قاره در حقوق دریاها
- ۴۶ مبحث دوم: نقش و جایگاه اسناد بین المللی در تعیین فلات قاره و منابع دریایی
- ۴۶ در رژیم حقوقی دریاها
- ۴۷ گفتار اول: کنوانسیون‌های بین المللی در تعیین فلات قاره و منابع در رژیم حقوقی دریاها
- ۴۹ گفتار دوم: رژیم حقوقی تحقیقات علمی دریایی در کنوانسیون‌های ژنو ۱۹۵۸
- ۵۵ گفتار سوم: رژیم حقوقی تحقیقات علمی دریایی در کنوانسیون ۱۹۸۲ ملل متحد حقوق دریاها
- ۶۰ مبحث سوم: نقش و جایگاه کنوانسیون قزاقستان در تعیین فلات قاره و منابع
- ۶۰ رژیم حقوقی دریای خزر
- ۶۰ گفتار اول: تعیین فلات قاره در ایران با توجه به مقررات داخلی و بین المللی

گفتار دوم: تعیین فلات قاره با توجه به کنوانسیون قزاقستان.....	۶۴
گفتار سوم: خلاهای ناشی از مقررات بر فلات قاره در کنوانسیون قزاقستان	۶۹
گفتار چهارم: فرصت‌ها و تهدیدها.....	۷۰
گفتار پنجم: نقاط قوت و ضعف.....	۷۳

فصل سوم: تعیین حدود دریای خزر و حدود صلاحیت‌های نحوه اعمال صلاحیت بر اساس کنوانسیون آکتائو..... ۷۷

مبحث اول: بررسی چالش‌ها و نحوه‌ی تعیین حدود دریای خزر در کنوانسیون قزاقستان	۷۹
گفتار اول: مدل‌های رژیم حقوقی دریای خزر.....	۸۲
گفتار دوم: مناطق دریایی در کنوانسیون آکتائو.....	۸۵
گفتار سوم: چالش‌های حقوقی کشتیرانی و تردد کشتی‌ها در کنوانسیون قزاقستان	۸۸
گفتار چهارم: چالش‌های بهره‌برداری از سایر منابع (بستر و زیربستر) در کنوانسیون قزاقستان	۹۱
مبحث دوم: خلاهای کنوانسیون و ابهامات آن در خصوص استفاده از منابع در کنوانسیون قزاقستان	۹۳
گفتار اول: خط مبدأ و تقسیم بستر و زیربستر.....	۹۳
گفتار دوم: وضعیت خط مبدأ و وضعیت شناسی خطوط انتقال انرژی در کنوانسیون آکتائو.....	۹۴
گفتار سوم: چشم‌انداز خطوط لوله گاز در دریای خزر.....	۹۸
گفتار چهارم: تحلیل مربوط به خط مبدأ در کنوانسیون ۲۰۱۸ وضعیت حقوقی دریای خزر و مقایسه با کنوانسیون ۱۹۸۲ حقوق دریاها و آثار حقوقی آن.....	۹۹
مبحث سوم: سهم کشورهای ساحلی دریای خزر از اعمال انواع روش‌های تعیین حدود دریاچه‌های بین‌المللی.....	۱۰۴
مبحث چهارم: نحوه اعمال ترسیم خط مبدأ در کشورهای ساحلی دریای خزر.....	۱۰۵

گفتار اول: کشور ایران.....	۱۰۵
گفتار دوم: کشور آذربایجان.....	۱۰۶
گفتار سوم: کشور روسیه.....	۱۰۶
گفتار چهارم: کشور قزاقستان.....	۱۰۷
گفتار پنجم: کشور ترکمنستان.....	۱۰۸
مبحث پنجم: وضعیت فعلی احداث خطوط لوله گاز در خزر.....	۱۱۰
گفتار اول: تحلیل طرح خط لوله گاز خزر در کنوانسیون آکتائو.....	۱۱۱
گفتار دوم: گذاشتن کابل و خط لوله زیردریایی بر بستر دریای خزر.....	۱۱۴
مبحث ششم: چشم اندازها.....	۱۱۶
مبحث هفتم: پیشنهادات ایران در مقابله با چالش منابع.....	۱۲۱
گفتار اول: بررسی اصل انصاف در فروپاشی شوروی و موضع ایران.....	۱۲۱
گفتار دوم: بررسی اصل ریونیس در فروپاشی شوروی.....	۱۲۲
مبحث هشتم: روش‌های پیش‌بینی حل و فصل اختلافات در کنوانسیون قزاقستان	
داوری بین‌المللی.....	۱۲۴
گفتار اول: راه‌حل‌های حقوقی حل اختلاف با مذاکره.....	۱۲۵
گفتار دوم: روش‌های غیر حقوقی.....	۱۲۶
بند اول: پادرمیانی.....	۱۲۶
بند دوم: آشتی.....	۱۲۶
بند سوم: داوری.....	۱۲۶
گفتار سوم: روش‌های حقوقی.....	۱۲۸
بند اول: حل و فصل اختلافات.....	۱۲۸
بند دوم: دیوان بین‌المللی دادگستری.....	۱۲۹
بند سوم: نظرات مشورتی در دیوان.....	۱۲۹
گفتار چهارم: تعیین بهترین روش در خصوص حل اختلافات.....	۱۳۰
مبحث نهم: ضمانت اجرای کنوانسیون قزاقستان.....	۱۳۱
گفتار اول: بررسی اصل انصاف در فروپاشی اتحادیه جماهیر شوروی.....	۱۳۲

گفتار دوم: موارد اجماع و اختلاف نظر در کنوانسیون اکثانو.....	۱۳۲
گفتار سوم: بررسی اختلاف نظرها در خصوص منابع و تحدید حدود.....	۱۳۲
گفتار چهارم: دیپلماسی کشورهای ساحلی خزر.....	۱۳۳
نتیجه گیری و پیشنهاد.....	۱۳۴
منابع.....	۱۳۹
ضمائم.....	۱۵۰

چکیده

تعیین رژیم حقوقی حاکم بر دریای خزر همانند سایر موضوعات اختلافی، در ارتباط با تهدید حدود دریای خزر، از اهمیت خاصی برخوردار است. رجوع به آرای دیوان بین‌المللی دادگستری به ویژه در سال‌های اخیر، پیرامون اختلافات کشورها با یکدیگر حاکی از گستردگی، اهمیت و تأثیرگذاری تعیین حدود دریایی می‌باشد. این موضوع در ارتباط با دریای خزر از اهمیت مضاعفی برخوردار می‌باشد. این موضوع در ارتباط با اجرای کنوانسیون ۱۹۸۲ دریاها و یا تعیین یک رژیم خاص و یا معین نمودن رژیم خود بسنده در ارتباط با این دریا، همچنان اختلاف‌نظرها به طور واضح و جدی وجود دارد. فضای پرداخت به این موضوع به دلایل گوناگونی از اهمیت خاص برخوردار است اما برگزاری اجلاس اکتانو که منجر به کنوانسیون ۲۰۱۸ قزاقستان گردید، تبلور مهمی از این فضا را نشان داد. سؤال اصلی که در این کتاب مدنظر محقق قرار گرفت آن بود که با توجه به چنین کنوانسیونی آیا می‌توان به وجود یک رژیم حقوقی خاص حاکم بر تهدید حدود دریایی در دریای خزر نائل آمد و یا اینکه همچنان موضوع تعیین حدود و تخریب بهره‌برداری از منابع بستر و زیر بستر لاینحل باقی مانده و می‌تواند با گسترش تکنولوژی و فناوری در استفاده از منابع موجود در دریا چالش‌های جدی در بین کشورهای ساحلی در این منطقه را فراهم آورد.

آن چه که یافته‌های محقق را در ارتباط با این موضوع نشان می‌دهد بیانگر آن است که کنوانسیون ۲۰۱۸ قزاقستان جدیدترین توافقی بوده که در خصوص دریای خزر صورت گرفته و تلاش حداکثری خود را در جهت تعیین رژیم حقوقی و تهدید حدود خزر انجام داده است و دستاورد مهم آن بایندی کشورها به مقررات سابق در خصوص اعمال صلاحیت در بحث تردد کشتی‌ها است. و این کتاب با استفاده از روش توصیفی تحلیلی مورد بررسی قرار گرفته و مهمترین یافته‌هایی که با نگارش این کتاب به دست آمده است: پیش‌بینی دو نوع رژیم سطح آب و بستر و زیر بستر می‌باشد همچنین تأکید بر اصل انصاف و استناد گسترده به حقوق بین‌الملل دریاها است و در نهایت نیازمندی به تعیین رژیم حقوقی خاص برای این دریای پهناور است.